№ 83 — ՄԱՅԻՍԻ 23 (ՅՈՒՆԻՍԻ 4) — 1878 — ՄԱՅԻՍԻ 23 (ՅՈՒՆԻՍԻ 4) — № 83

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կօպէկ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բեմը և նրա նշանակութիւնը։ — Ներքին տեսութիւն։ Նամակ խմբագրին։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։ — Արտաքին տեսութիւն։ Թիւրքիա։ Շուվալօվի պատգամաբերութիւնը։ Արտաքին լուրեր։ — «Մշակի» հեռագիրներ։ — Յայտարարութիւններ։ — Տեղեկացոյց։ — Բանասիրական։ Ջալալէդդին։

ԲԵՄԸ ԵՒ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Երուեստական կերպով չէ կարելի ստեղծել ոչ մի գրականութիւն, ուրեմն չէ կարելի ստեղծել և բեմական գրականութիւն։

Մենք շատ քիչ ինքնուրոյն բեմական գրվածներ ունենք։ Բայց թատրոնը կրթիչ ազդեցութիւն ունենալով, այնուամենայնիւ ցանկալի է, որ հայերէն լեզուով թատրոնական ներկայացումները յաճախ կրկնվեն, որպէս զի ժողովուրդը թատրոնի ճաշակը չը կորցնի։ Պակասութիւն ունելով, ասում ենք, սեփական, ինքնուրոյն պիէսների, պէտք է որքան կարելի է շատ թարգմանենք օտար պիէսներից, հարստացնենք մեր թատրոնական ռէպէրտուարը օտար գրականութեան բեմական գրվածներով։

Հարցը միայն դրանումն է, թէ ի՛նչ տեսակ պիէսներ աւելի յարմար են թարգմանութեան։

Մեր հասարակութեան մէջ դեռ պակաս են բարոյական ամենատարրական մտքերը՝ սէր, ընտանիք, աշխատանք, պատիւ, հայրենասիրութիւն, անձնուիրութիւն, բարեգործութիւն, ընկերական ոգի..... Մեր ժողովուրդը պէտք է կրթել այդ բարոյական գաղափարներով, սերմանել նրա մէջ այդ բարոյական տարրական սկզբունքները։ Թատրոնը դեռ պէտք է լինի մեր հասարակական կրթութեան պատրաստական դասատուն....

Այդ պատճառով եւրօպական բեմական կլասիկական գրվածները դեռ մատչելի չեն հային իրանց բարձր, փիլիսօփայական մտքերով։

Հային հարկաւոր է առաջարկել եւրօպական բեմական գրականութեան ժամանակակից այնպիսի պիէսներ, որոնք ձևի կողմից թեթև և զւարճալի են, մտքի կողմից հասարակ և մատչելի են և որոնք բարոյական ամենատարրական մի սկզբունք են պարունակում իրանց մէջ։

Թարգմանել գուցէ շատերը կարող են, բայց ընտրութիւն անել կարող է միայն նա, որ սատրիկ շատ կարդացել է և շարունակում է կարդալ բեմական գրվածները, շարունակում է հետևել եւրօպական թատրոնի զարգացմանը, ինքն անդադար յաճախում է թատրոնը։

Կարելի էր կազմել մի թատրոնական ընկերութիւն, որի գործը կը լինէր ընտրութիւն անել թարգմանելու նիւթերի։ Այդ ընկերութիւնը կարող էր կազմել մի փոքրիկ հիմնական դրամագլուխ և այդ միջոցներով թարգմանել տալ ընտրված պիէսները։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 17 մայիսի

Ձեր ազգօգուտ «Մշակ» լրագրում կարդացի Արարատեան ընկերութեան բարենպատակ ձեռնարկութեան մասին (Հայաստանի վան քաղաքում միջկենտրոնական ուսումնարան բանալու և այնտեղ վարժապետներ պատրաստելու և այլն կարևոր պէտքերի համար) ձեր արած յայտարարութիւնը։

Այդ բաւական յուսադրում է մեզ թէ կան հայեր որոնք իրանց պարտականութեան վրա ուշ դարձրած են, ոմանք բարոյապէս և ոմանք նիւթապէս։

Արդ, նամակիս ծոց ներփակած ուղարկում ենք ձեզ քսան (20) րուբլ այն ուսումնարանին համար ի ձեռն ձեր հասուցանելու Արարատեան ընկերութեան։ Այս գումարը հաւաքված է թիֆլիսում մի քանի ազգասէր պարոններից, որոնց անունների ցանկը հանդերձ իրանց նուէրներով նշանակում ենք այստեղ, խնդրելով որ հրատարակէք ի միամտութիւն։ Սօղոմոն Մ. Արզումանեան սալմաստցի 2 րուբլ, Սարգիս Նալբանդեան վանեցի 2 ր.։ Հետևեալներ նուիրած են մէկ մէկ րուբլ. սալմաստցիներից՝ Յարութիւն Մ. Մարութեան, Ղուկաս Ղուկասեանց, Գրիգոր Հ. Ջանազիզեանց, Նաւասարդ Ջարեհեանց, Թովմաս Ս. Թովմասեանց, Դաւիթ Միրիմանեանց, Բաղդասար Միրզայեանց, Աղա Մուրադեանց, հաղարապետ. վանեցիներից՝ Կարապետ Ջրաբաշեանց, Աւետիս Փաշալեան, Ն. Ա. Սահակ Դօստոյեան, Մարգար Մինասեան, բաղիշեցի Յակոբ Աստուածատուրեան, երզնկացի՝ Պօղոս Հաջի Գալուստեան։

Սարգիս Մ. Նալբանդեանց

ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ

(ՄԻ ՊԱՏԿԵՐ ՆՐԱ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՑ)

Բ.

Աղբակայ ամբողջ գաւառում ոչ մի հայ չէր մնացել. 24 գիւղեր բոլորովին աւերակ և դատարկ էին. բնակիչները մասամբ կոտորել էին և մասամբ գերի էին տարել քրդերը, իսկ մնացածները փախել էին Պարսից սահմանակից Սալմաստ և Սօմայի գաւառները, ապաստանելով տեղային հայերի մօտ։ Արշաւանքը այն աստիճան անակնկալ և յանկարծակի էր եղել, որ փախստականներն հազիւ կարողացել էին ազատել իրանց թշուառ գլուխը, իսկ տուն, տեղ, կայք և անասուն, բոլորը թողել էին թշնամուն։

Ջալալէդդինի արշաւանքը նման էր մի սարսափելի հեղեղի, որ միանգամով չէ վերջանում, որ գալիս է, յետոյ ընդհատվում է, և կրկին կատաղի հեղեղը սաստկանում է նոր և նոր յորձանքներով։ Նա սկզբում իր հետ ունէր հինգ հազար ձիաւոր միայն, որոցմով դուրս եկաւ Աղբակից, դիմում էր դէպի Բայազէթ, որ կողմով և անց էր կենում, թողնում էր իր ետևից աւերակներ և ամայութիւն. Եւ այնուհետև, նրա արշաւանքի ձայնը լսելով հեռաւոր տեղերի քրդերը, խումբերով դուրս էին գալիս, և դիմում էին դէպի իրանց առաջնորդի բանակը։ Այս վերջինները լրացնում էին, ինչ որ պակաս էր թողել Ջալալէդդինը։ Հեղեղի յորձանքը այսպէսով կրկնվում էր, և մի և նոյն երկիրը մի քանի անգամ ենթարկվում էր ասպատակութիւնների։

Ջալալէդդինը, որպէս շէյխ և զօրավար, միայն էր, որ յանձն առեց քրդերի գլխաւորութիւնը, առաջնորդելու նրանց դէպի պատերազմի դաշտը։ Բայց քրդերին առաւելապէս գրգռողը և նրանց կատաղութիւնը ոգևորողը էր մի ուրիշ շէյխ, որն իր տեղից չէր շարժվել, որն ամբողջ Քուրդիստանի հոգևոր գլուխն էր համարվում, և ներգործում էր իր սրբազան թղթերով քրդերի դարաբէկների, աղաների և մուֆթիների վրա։ Դա Շէյխ Իբադուլլահն էր։ Այդ քրիստոնէութեան երդուեալ թշնամին թոյլ էր տուել ամեն տեսակ անգթութիւններ, և հրամայել էր ամենևին չը խնայել....

Պատերազմի ժամանակ որպէս քրդերի, նոյնպէս և բոլոր մահմետական ցեղերի ապստամբութեան պատճառը լինում է՝ կրօնական մոլեռանդութիւնը մի կողմից, և կողոպուտի ու յափշտակութեան ծարաւը միւս կողմից։ Նրանց մէջ խաղ են առնում երկու կրքեր՝ — հոգևոր և նիւթական. առաջինը լցուցանում է նա ոչ — մահմետականներին մորթելով, իսկ երկրորդին բաւականութիւն է տալիս նրանց կայքը և հարստութիւնը յափշտակելով։ Եւ այս պատճառով Ջալալէդդինի գործը խիստ դանդաղ էր ընթանում. նա մի կողմից պէտք է հնձէր, բայց իր հունձքը իր հետ տանել չէր կարող, — միւս կողմից, հարկաւոր էր հունձքը տանել, հասցնել իրանց բնակութեան տեղերում, և նորից վերադառնալ ու միանալ բանակի հետ և շարունակել ընթացքը դէպի Բայազէթ։ Այս էր նրա զօրախումբի անդադար բաժանման և կրկին միաւորութեան պատճառը։ Ջալալէդդինը իր ճանապարհը մաքրելով էր առաջ ընթանում դէպի Բայազէթ։

Բայց չէ կարելի միանգամայն ուրանալ քրդերի մէջ ազնիւ մարդիկ. նրանց մէջ կային և այնպիսիները, որոնք զուրկ չէին բարի զգացմունքներից, որոնք չէին մասնակցում վատ գործի։ Այս տեսակ մարդերից մէկն էր Օմար-աղան, իր հօտերով և երամակներով հարուստ քուրդը, որը մի փոքրիկ ցեղի գլխաւորն էր։ Նա չը մասնակցեց Ջալալէդդինի արշաւանքին։ Եւ լսելով անգութ ծերունիի գլխաւորութիւնը, նա յառաջագոյն եկաւ Բարդուղիմէոս առաքեալի վանքը, և յայտնեց վանահայր Եղիազար վարդապետին, թէ մի քանի օրից յետոյ ի՛նչ դառն վիճակ էր սպասում Աղբակայ հայերին։ Նա խորհուրդ տուեց վանահօրը, օգուտ քաղել վանքի անմատչելի ամրութիւններից, և այդ նուիրական բերդը ընտրել որպէս մի պաշտպանողական դիրք, և այնտեղ հաւաքելով շրջակայ հայոց գիւղօրայքի հարստութիւնները, — այնտեղից ընդդիմանալ թշնամուն։ Օմար-աղան խոստացաւ ինքն էլ միանալ վանահօր հետ, և իր խոստումնքը կատարեց գործով, որովհետև նա էլ երկիւղ ունէր Ջալալէդդինից, և նրա արշաւանքին չը մասնակցելու համար, վախենում էր ենթարկվել շէյխի վրէժխնդրութեանը։ Եւ այս պատճառով իր տան հարստութիւնը նա հաւաքեց վանքի մէջ, և իր մարդիկներով պատրաստ էր հարկաւորած ժամանակ, միանալով հայերի հետ, ընդդիմանալ թշնամուն։

Եղիազար հայր սուրբը ընդունեց իր վաղեմի բարեկամի՝ Օմար-Աղայի խորհուրդը, որի հաւատարմութեան վրա կատարեալ վստահութիւն ունէր, և Բարդուղիմէոս առաքեալի վանքի շրջակայ հայոց գիւղօրայքի թէ բնակիչներին և թէ նրանց կայքը ու անասունները հաւաքել տուեց վանքի մէջ։

Բարդուղիմէոս առաքեալի վանքը այն հնագարեան վանքերից մէկն էր, որ իր գոյութիւնը պահպանում էր Լուսաւորչի ժամանակներից։ Ամբողջ տասն և վեց դար, պատերազմելով բնութեան խստութիւնների և բարբարոս ձեռքերի դէմ, այդ վանքը կանգնած էր, որպէս մի հնկայական յիշատակարան կրօնասէր հայի նախնի ճարտարապետութեան։ Նա վկայ էր եղել բազմաթիւ եղեռնական անցքերի. նա տեսել էր կրակապաշտ պարսիկների, արաբների և մօնղոլների բոլոր անգթութիւնները։ Նա իր հոյակապ կողքերի վրա կրում էր բազմաթիւ յիշատակարաններ, թէ քանի-քանի անգամ կործանված է եղել, և կրկին հայկական ջերմեռանդութիւնը նորոգել է նրան։

Այդ վանքը բաւական ամուր դիրք ունի. նա կառուցած է մի բլուրի բարձրաւանդակի վրա, որի գագաթը արհեստական քանդուածքով աւելի ևս բարձրանալով, նրա վրա դրած է վանքի հիմնարկութիւնը։ Բլուրի երեք կողմից շրջապատում է ահագին խորութեամբ մի ձոր, որի միջով հոսում է Տիգրիսի վերին ճիւղերից մէկը, որ սովորաբար կոչվում է «վանքի գետ»։ Բլուրի չորրորդ կողմը միանում է մի լեռնային թեքի հետ, որի վրա դրած է մի հայոց գիւղ, որը վանքի սեփականութիւնը լինելով, կոչվում է «վանքի գիւղ» և նա հարիւր քայլ հազիւ հեռու կը լինի վանքից։

Վանքը պատած է պարիսպներով և աշտարակներով. նա ունի իր մէջ, բացի հոյակապ տաճարից, շատ խուցեր միաբանութեան համար և շատ ուրիշ ծածկոցներ վանքային տնտեսութեան, մշակների և անասունների համար։ Երբ որ Ջալալէդդինի արշաւանքի ձայնը հասաւ այս կողմերը, վանքի օթեանները լիքն էին Աղբակայ բնակիչներով, իսկ նրանց թանկագին հարստութիւնները պահված էին տաճարի գաղտնի պահարաններում։ Եւ «վանքի գիւղում» հաւաքել էին նրանց անասունները։

«Վանքի գետը» որ հոսում էր ձորի միջով, իր եզերքում թողնում էր բաւական ընդարձակ և հարթ տարածութիւն, որ պատած էր խոտով. և ներկայացնում էր մի կանաչազարդ հովիտ, որ գարնան սկզբում վառվում էր դեղնագոյն ծաղիկներով։ Այս մարգագետինների վրա արածում էին վանքին պատկանող ձիաների երամակները։

Մի առաւօտ սարսափելով նկատեցին, որ յիշեալ հովտի վրա, գետի ափերի մօտ, կազմված էին բազմաթիւ վրաններ։ Քրդերի խաշնարածները իրաւունք չունէին վանքի մօտ, նրա կալուածների վրա զետեղել իրանց չադրները.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 17 մայիսի

Մի քանի պարոնների անտեղի տրտունջները Վրաստանի հայոց վիճակային կոնսիստորիայից դուրս եկող ծննդական վկայականների վերաբերութեամբ առիթ տուեցին ինձ մի քանի խօսք հրատարակելու ձեր լրագրի միջոցով, որի ընդունելութեան մասին կը խնդրեմ ձեր բարեհաճութիւնը։

Մեր ժողովուրդը, պէտք է ասել, չատ աչքաբաց ժողովուրդ է, նա—իր չը տուժելու, իր անվնաս կառավարվելու համար—կարողանում է շուտով ծանօթանալ ակցիզական, գիլդիական, մաքսային (таможенный) և թէ ուրիչ նորանոր օրէնսդրութիւնների հետ՝ ու ամենակարճ միջոցում այնպէս վարժվել նրանց գործադրութեան մէջ, որպէս թէ նա ուսումնասիրած լինէր այն օրէնքների գիտութիւնը առանձին սահմանված մի ուսումնարանում. և այդպէս էլ հարկաւոր է, որովհետև տեղական բոլոր օրէնքները կապ ունեն տեղական ժողովրդի թէ նիւթական և թէ բարոյական շահերի հետ. ուրեմն առանց հասկանալու այնպիսի օրէնքների զօրութիւնը, կարելի է ամեն քայլափոխում դժուարութիւններին ու վնասներին հանդիպել։

Մի խօսքով նա իր աչքաբացութեամբ չէ դժուարանում մինչև անգամ ծանրակշիռ գործերի մէջ մտնել, նախապէս իմանալով թէ, ուր, երբ կամ ինչպէս պէտք է սկսել. ինչ կարգով պաշտպանել կամ պաշտպանել տալ, ինչպէս երթևեկել, և թէ ինչպէս անկախ իր կամքից, կարճ կամ երկար ժամանակ, երբեմն էլ հէնց Յոբայ համբերութեամբ նրա լաւ կամ վատ վախճանին սպասել։

Բայց զարմանալին այն է, որ այս աչքաբաց, կարգապահ ու իր բոլոր գործերի համար օրէնսգէտ փաստաբան ժողովրդի համարեա մեծ մասը մինչև հիմայ չը կարողացաւ կամ չը կամեցաւ իր թեմական առենից ծննդեան կամ մահու վկայական ստանալու կարգը սովորել, որ նոյնպէս իր հարկաւոր բաներից մէկն է. չը կարողացաւ կամ չը կամեցաւ հասկանալ, որ մի և նոյն օրը սկսել և վերջացնել չէ կարելի, այլ հարկաւոր է մի 10 օրով առաջ խնդիր ներկայացնել, որովհետև չարաչար չարչարանօք չափաբերական մատեանների մէջ որոնել պէտք է,—եթէ չնորհիւ մկրտող կամ թաղող քահանայի չէ մոռացված, տեղեկութիւն հանել պէտք է, ըստ այնմ օրագիր կազմել պէտք է, նրան պատկանող ամեն մի գրագրութիւնը առանձին սևագրել, պարզագրել պէտք է, և վերջապէս նայելով մտած խնդիրներին, հերթով կատարել պէտք է։ Բայց ում ասես, առհասարակ քաղաքացի թէ գիւղացի, վաճառական թէ արհեստաւոր, մինչև անգամ ծառայող աստիճանաւոր, թէ մի չը հասկացող պառաւ կին, որը խնդրագրով, որը հէնց առանց նրան, մտնում է կօնսիստորը և պահանջում է, որ 2 կամ 3 ժամի մէջ ամեն բան վերջանայ, ուզած վկայականը դնի ծոցը ու գնայ. կարծես պատրաստի տպված ճանապարհաթուղթ է, (подорожная) որ խկոյն անունը, ազգը, ու գնալու տեղը նշանակեն, տան ձեռքը ու ասեն—գնաս բարով։—Դէ, հիմայ արի ու սրանց մէկ մէկ հասկացրու թէ՝ այսօր չի լինի. գոնէ ասածդ չեն էլ ուզում լսել. մէկը ասում է—ես հազար ու մի բան ունեմ, չեմ կարող ուրիշ անգամ գալ.—միւսը թէ՝ որդիս ուսումնարան եմ տալիս, անշուշտ այսօր է ինձ հարկաւոր. երրորդը թէ՝ այսօր մինչև ժամը երկուս եթէ դատարանը չը հասցնեմ, գործս կը փչանայ, ինձ մեծ վնաս կը լինի. չորրորդը թէ՝ ես ծառայող աստիճանաւոր եմ, ինձ կարգ ցոյց տալ հարկաւոր չէ, ես ամեն բան լաւ գիտեմ,—այսօր չի լինի—խօսքը ուրիշներին կարող էք ասել, ոչ թէ ինձ, ես կերթամ ուր հարկն է գանգատ կանեմ և այլն և այլն. ի վերջոյ ամենքն էլ այսօր են ուզում, վաղվան անունը տեղ չը կայ. և սրանք ի հարկէ խօսում են ատենադպրի հետ, որի հանդարտ հոգւով տուած պատասխանը միշտ այս է լինում, թէ մի շաբաթից յետոյ կը ստանաք. և այս կարգը նա իր կողմից առանց երեսպաշտութեան պահպանում է բոլորի համար, չը նայելով ամենևին սրա կամ նրա մեծանձնութեանը կամ մեծախօսութեանը։

Ահա, մի այսպիսի անձին, իմ ներկայութեամբ, վանքի եկեղեցու բակում, նոյնպէս երևի, չատ տեղ, մի քանի պարոններ կոպիտ ու անքաղաքավարի մարդ անուանելով, տրտունջ էին յայտնում ու ասում թէ՝ չատ վիրաւորվել են, որ նա իրանց չէ պատուել ու իսկոյն վկայական չէ տուել. այլ սառնութեամբ պատասխանել է «մի շաբաթից յետոյ կը ստանաք»։

Ցանկալի էր իմանալ, թէ ուր են մնացել, արդեօք, այն մարդիկ, որոնց ներկայացրած խնդիրները այսպիսի վկայականների մասին 1860 թւականից մինչև ներկայ ատենադպրի մտած օրը մի այժմաւուրի չափ հաւաքված ու առանց գործադրութեան ուրիշ չատ անկատար թղթերի հետ պահարանում ընկած են, այն ինչ հիմայ մի շաբաթ ժամանակ նշանակելը ծանր է թւում չատերին։

Վերջացնելով խօսքս, կը ցանկայի, որ այսուհետև այսպիսի վկայականների հարկաւորութիւն ունեցողները, մի սահմանեալ ժամանակ աչքի առաջ ունենալով, կարգ սիրեն ու պահպանեն, հետևաբար իրանք էլ բաւական ու գոհ մնան։

Ս. Փ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկ, մայիսի 21-ին, երկուշաբթի օրը, մի ֆայետոն անցաւ մէկ հայ բայաղէթցի կամ գաղթականներից մէկի երեխայի վրա, որի ոտները փչրվեցան։ Կարծես մեր խեղճ հայերի ճակատագիրն է, այսպիսի բազմամարդ տեղերումն էլ մահվան զոհ դառնալ։ Այսպիսի դէպքեր չատ են պատահում մեր կառապանների անզգուշութիւններից և անվախութենից.... Անցքի տեղը ոչ մէկ պօլիցիական ներկայ չէր գտնվում։

—

ԹԻՖԼԻՍԻ Մ. Գ. եկեղեցու ծխական ուսումնարանի հայոց լեզուի ուսուցիչը, բնագիտութենից պատմելով երեխաներին չների մասին, ի միջի այլոց ասում է որ երբ կատաղած չները կծեն, թոյնից ազատվելու համար հարկաւոր է կծված տեղը ծծել, կամ սաստիկ տաքացրած երկաթով այրել։ Պարոն մանկավարժի ասածը ունենում է իր հետևանքը. մի օր աչակերտը խաղալով փողոցում իր հասակակից երեխաների հետ, մի փոքրիկ չուն յարձակվում է և կծում է նրան։ Երեխան կարծելով որ կատաղած չունն է կծել իրան, վազում է տուն, ծածուկ կերպով տաքացնում է երկաթը և սաստիկ այրում է ձեռքը։ Մի խօսքով մանկավարժութիւնը մեզանում մեծ առաջադիմութիւններ է անում, երևի Հերբարտի ներկայացուցչի ազդեցութեան տակ....

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ մայիսի 16-ին հեռագրում են եւրօպական լրագիրներին հետևեալը. «Կայսրի փարիզի արուեստահանդէս գնալու համբաւը ճիշդ չէ. բայց հաւանական է որ մեծ իշխաններից մի քանիսը գնան, եթէ քաղաքական դրութիւնը թոյլատրի»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ.

—

Կ. Պօլսից մայիսի 6-ին (ապրիլի 24) «Indépendance Belge» լրագրին գրված մի նամակից քաղում ենք հետևեալը։

«Նիկօլայ մեծ դուքսը իր բանակի ընդհանուր հրամանատարութիւնը գեներալ Տօտլէբէնին յանձնելուց և սուլթանի վերջին այցելութիւն անելուց յետոյ, երեքշաբթի առաւօտ Օդէսա գնաց իր Լիվադիա շոգենաւով։ Երեկոյին զօրահանդէս արած էր Սան-Ստէֆանօյում գտնվող իր բոլոր զօրքերին և նրանց ասած էր որ կը բաժանվի իրանցից, բայց էլի շուտով իրանց մօտ կը լինի եթէ հրաւիրվեն նոր պատերազմի։ Սուլթանի հետ տեսակցած ժամանակ ասել է թէ յոյս ունէ որ էլի կը գայ Կ. Պօլիս, բայց իբրև պարզ այցելու, երկրի գեղեցկութիւնները վայելելու համար. և եթէ Աբդիւլ-Համիդ ճանապարհորդութիւն անէ մի օր Եւրօպայում և ուզենայ Ս. Պետերբուրգ այցելել, ինքը կաշխատի նրան փոխարինել այդ մայրաքաղաքում այն բոլոր պատիւները որոնք իրան տրվեցան Կ. Պօլսում։ Այս վերջին տեսակցութեան ժամանակ, որին ներկայ էր գտնվում Սավֆէտ-փաշան, փոխադարձ բարեկամական խօսքեր միայն եղած են։ Նիկօլայ մեծ դուքսը՝ որ շատ գեներալներ և զինուորական պաշտօնատարներ իր հետ առած գնացել էր սուլթանի մօտ, այս առիթով գեներալ Տօտլէբէնին ներկայացրեց սուլթանին։ Գեներալը գեռ երկու օր էր որ հասել էր Սան-Ստէֆանօ։

«Հէնց որ մեծ իշխանը հեռացաւ Կ. Պօլսից, գեներալ Տօտլէբէն իր հետ առած դեսպանատան առաջին թարգման պ. Օնուն, գնաց Բ. Դուռը պաշտօնական այցելութիւններ անել թիւրքաց մինիստրներին։ Շատերը նկատած են որ երբ գեներալ Տօտլէբէն հեռացել է մինիստր-նախագահ Սադիկ-փաշայի սենեակից Սավֆէտ-փաշայի մօտ գնալու համար, Սադիկ-փաշան եկել է նրա ետևից և երկրը միասին գաղտնի խորհրդակցութիւն են ունեցել որ տևել է մէկ ժամից աւելի։ Ասում են թէ գեներալ Տօտլէբէն հաղորդել է Սադիկ և Սավֆէտ փաշաներին իր ստացած հրահանգները որոնք հրամայում են պահանջել Բ. Դռնից որ շուտով մաքրի Վառնա, Շումլա և Բաթում և բոլորովին արժէք չի տայ թիւրք կառավարութեան առարկութիւններին։ Ճշմարիտ, Սան-Ստէֆանօյի դաշնագրի համեմատ Ռուսաստանը իրաւունք կու-

---

ուրեմն դրանք լինելու էին այն ինքնակոչ հիւրերը, որոնց սոսկալի երկիւղով սպասում էին վանականները։ Ամենքը մեծ տագնապի մէջ ընկան։ Ամեն կողմից ոչխարներ, կովեր և երկրագործական անասուններ սկսեցին քշել դէպի գիւղը։ Տագնապը աւելի մեծացաւ, երբ մի հովիւ լուր բերեց վանահօրը, թէ Ջալալէդդինը բազմաթիւ քրդերով իջնանել է վանքի մարդերի վրա։

Վանահայր Եղիազար վարդապետը մի վիթխարի մարդ էր, թէև ծերացած, թէև նրա ականջները ծանր էին լսում, բայց անդադար գործ ունենալով քրդերի հետ, որպէս ասում են, նա «կէս քուրդ» էր դարձել, այսինքն աներկիւղ այրական սիրտ էր ստացել։ Երբ լսեց հովիւի բերած լուրը, նա ամենևին չը զգաց այն յուսահատական երկիւղը, որ տիրում է թուլասիրտ մարդերին վտանգի րօպէներում։ Վանահայրը նոյն միջոցում նստած էր իր փոքրիկ խուցի մէջ և նրա մօտ գտանվում էր մի քուրդ իշխան բաւական համակրական դէմքով։ Վերջինը Օմար-աղան էր։ Երկուսն էլ դուրս գնացին, երբ լսեցին հովիւի խօսքերը։ Նրանք դիմեցին դէպի վանքի արևելեան պարսպի կողմը, որտեղից երևում էր չէյխի բանակը։ Թէ վանահայրը և թէ քուրդ ազնուականը, դիտակները ուղղելով դէպի բանակը, մի քանի րօպէ չարունակ նայում էին։

—Նա է, ասաց Օմար-աղան վրդովված ձայնով.—ծերունի աւազակը բաւական բազմութիւն է հաւաքել իր չուրջը։

—Ի՞նչ պէտք է արած, հարցրուց վանահայրը ոչ սակաւ խռովութեամբ։

—Ուրիշ հնար չը կայ, պատասխանեց քուրդը այժմ աւելի սառն կերպով.—դուք պատուիրեցէք ժողովրդին հաւաքվել վանքի պարիսպների մէջ, դռները փակել տուէք. վանքը բաւական ամուր է պաշտպանվելու համար։

—Ես էլ այսպէս եմ մտածում, պատասխանեց վարդապետը.—ես վանքի պահարաններում բաւական հրացաններ և վառօդ ունեմ թաքցրած, զգուշութեան համար վաղուց պահում էի ինձ մօտ. հիմայ հանել կը տամ. պէտք է բաժանել, որոնք նետելու չնորք ունեն. ես ճանաչում եմ չատերին մերիններից, որ այդ գործին ընդունակ են։

—Իմ մարդիկներն էլ շուտով կը գան, ասաց քուրդը.—ժամանակ կորցնել պէտք չէ, ինչ որ անելու էք, մի ուչացրէք։

Վանահայրը հեռացաւ հարկաւորած պատրաստութիւնները կարգադրելու։ Բայց Օմար-աղան դեռ կանգնած էր առաջվայ տեղում և դիտակը ձեռին նայում էր։ Քրդերի մէջ չատ աղանդներ կան. այդ մարդը պատկանում էր մի աղանդի, որ հակառակ էր չէյխի դաւանութեանը։ Աղանդների տարբերութիւնը նոյն ազդեցութիւնն ունի քրդերի վրա, և նոյն խտրութիւններն է ձգում նրանց մէջ, որպէս ցեղական տարբերութիւնները, մանաւանդ երբ յարաբերութիւնները կըտրված են լինում թշնամական հանգամանքներով։ Օմար-աղայի ցեղը այսպիսի պատճառներով բաժանված էր այն ցեղերից, որ հաւաքվել էին չէյխի չուրջը։

Բայց վանահօր դիտաւորութիւնը սաստիկ արգելքների հանդիպեցաւ ժողովրդի կողմից. ոչ ոք չը ցանկացաւ համաձայնվել նրա հետ.—«Մեզ ամենիս կը կոտորեն, ասում էին նրանք.—ում վրա ենք ձեռք բարձրացնում. քրդի մի մազին դիպչել անկարելի է. մեզ կենդանի կայրեն, մեր որդիքը, մեր կանայքը կը կոտորեն։ Մենք նըրանց չենք ընդդիմանայ, թող գան, ինչ որ ուզում են, թող տանեն, միայն մեզ և մեր որդիներին խնայեն...։

—Կը գան, ձեր բոլոր ունեցածը կը տանեն և ձեզ ու ձեր որդիներին չեն խնայի... ասում էր վարդապետը արտասուքը աչքերում։—Ինձ ականջ դրէք. մեր սուրբ վանքը կը պահպանէ մեզ. մեր յոյսը թող նրա վրա դնենք.... Մեր մէջ չատ տղամարդեր կան... Օմար-աղան էլ մեզ հետ կը լինի...։

Բայց ոչ ոք չէր ուզում լսել նրան։

—«Անկարելի բան է, գոռում էր ամբոխը.—եթէ դու ուզում ես մեզ փրկել, վեր առ քեզ հետ տէրտէրներին և տանուտէրներին, գնա չէյխի մօտ, նրա ոտները համբուրիր, աղաչիր, պաղատիր, ասա, ինչ որ ուզում է, կը տանք, միայն թէ մեզ կենդանի թողնէ....։

Քաջասիրտ վարդապետը չատ խօսեց, երկար յորդորում էր և խրախուսում էր, բայց թուլասիրտ և սարկացած ամբոխը չընդունեց նրա խորհուրդը։ Վերջը նա ստիպված եղաւ առնել իր հետ մի քանի ծերունիներ և քահանաներ, ու դիմել չէյխի մօտ։

Այն ժամանակ Օմար-աղան մօտեցաւ նրան, և ասաց այս խօսքերը.

—Ես գիտէի, որ այսպէս կը լինէր... բայց դու զուր ես գնում. քեզ կը բռնեն կը պահեն, և գուցէ կը սպանեն...։

—Պիտի գնամ, ճար չունեմ, թող սպանեն... ասաց վշտացած վարդապետը։—Ժողովուրդը ինձ հանգիստ չէ թողնում...։

—Ինձ այսուհետև աւելորդ է այստեղ մնալ... ասաց քուրդ ազնուականը։

—Ես էլ խորհուրդ չէի տայ մնալու համար, պատասխանեց վանահայրը.—գնացէք, Տէր ընդ ձեզ. միայն ընդունեցէք կատարել իմ վերջին խնդիրքը. առէք այդ բանալին, նոյն պահարանի մէջ, ուր թաքցրել եմ ձեր կայքը, այնտեղ երկու արկղներում պահված են վանքի սրբութիւնները. տարէք ձեզ հետ, թող աւազակների ձեռքը չընկնեն.—Դուք միշտ այնքան հաւատ էք ունեցել դէպի մեր վանքը, որ ոչ մի քրիստոնեայ չէ ունեցել։

—Կը տանեմ, միամիտ կացէք, պատասխանեց քուրդը։—Բայց դուք վեր առէք ձեզ հետ իմ մարդերից մէկը. նա հեռուից կը հետևի ձեզ. և եթէ ձեզ բռնելու կամ պահելու լինեն, նա ինձ իմացում կը տայ։

Վանահայրը համբուրվեցաւ իր բարեկամի հետ և սկսեց դիմել դէպի չէյխի բանակը։ Նա ամենևին յոյս չունէր, թէ կը վերադառնայ այնտեղից և միւսանգամ կը տեսնի իր բարեկամին։

Նոյն միջոցում հասան Օմարի մարդիկը, բերելով իրանց հետ երեսունի չափ աւելորդ ձիաներ, և նա բարձել տուաւ իրան պատկանող իրեղէնները, որ քանի օր առաջ ապահովութեան համար բերել էր այնտեղ. նա չը մոռացաւ իր հետ վեր առնել և այլ երկու արկղներ, որոնց մասին խնդրել էր վանահայրը։ Երբ նա բոլորովին պատրաստ էր, դռնապանը բացեց պարսպի գաղտնի դռները, և ազնիւ քուրդը խիստ տխուր սրտով համբուրեց տաճարի սուրբ սեղանը, և հեռացաւ վանքից։

Վանահայր Եղիազար վարդապետը գնաց չէյխի բանակը, և այլ ես չը վերադարձաւ այնտեղից...։

Մի քանի ժամից յետոյ քրդերը խումբ-խումբ մտան նախ «վանքի գիւղը», առաջ սկսեցին անասունները դուրս քշել, յետոյ տները դատարկեցին, և նրանց մէջ գտնված իրեղէնները բառնալով գրաստների վրա, ճանապարհ դրին։ Երբ գիւղի հետ իրանց հաշիւը վերջացրել էին, մտան վանքը. այնտեղ էր ամբարված չրջակայքի բոլոր հարստութիւնը.—սկսեցին դուրս կրել։ Ողորմելի ժողովրդի լացն ու կոծը, նրանց դառն աղաղակները ամենևին չէին ազդում յափշտակիչների անգութ սրտերին... ամենափոքր ընդդիմադրութիւնը պատասխանվում էր սրով և ատրճանակով......

Ահա այս սարսափելի անցքը անցել էր, որ Սարհատի խումբը Սախկալ-Թութանի քաջագործութենից յետոյ, մի գիշեր դիմեց դէպի Բարդուղիմէոս առաքեալի վանքը։

Ի՞նչ էր որոնում թշուառ երիտասարդը այն կիսով չափ կործանված և դատարկացած վանքի մէջ....

(Կը չարունակվի)

նենայ պահանջել որ այդ ամրութիւնները իրան յանձնվեն, բայց վերջնական խաղաղութիւնը կապվելուց յետոյ և երեք ամսվայ պայմանաժամում: Այնու ամենայնիւ, գեներալ Տոդլեբէն նկատողութիւն է արել թէ Անգլիայից յարուցված դժուարութիւնները կատարված իրողութիւնների վաւերացվելու մասին պարտաւորացնում են Ալէքսանդր Կայսրին որ դաշնագրի անմիջապէս գործադրվելը պահանջի, որովհետև Ռուսաստանի և Թիւրքիայի մէջ Սան-Ստէֆանոյում ստորագրված խաղաղութեան պայմանները չէ կարելի որ անորոշ ժամանակով կախված թողնել Անգլիայի հաճոյքներից: Հետևապէս, գեներալ Տոդլեբէնը այդ ամրութիւնների հարցի համար իր ուլտիմատում ուղարկելուց առաջ յարմար է տեսնում մի բարեկամական պատրաստութիւն անել սուլթանի մինիստրներին: Երեկոյին Սադիկ և Սաֆֆէտ-փաշաները գնացին սուլթանի մօտ և հետևեալ առաւօտ սուլթանը կանչել տվեց Օսման-փաշային, որ մայրաքաղաքի զօրքերի ընդհանուր հրամանատարն է, և երկար ժամանակ խորհրդակցեցաւ նրա հետ: Օսման փաշան սուլթանից բաժանվելուց յետոյ ուղղակի գնաց սէրասկէրիատը, ուր պատերազմական խորհրդի հրաւիրեց իր հրամանի ներքև գտնված բոլոր գեներալները: Երէկ դարձեալ ժողով կայացաւ սէրասկէրիատում Սադիկ-փաշայի նախագահութեամբ: Բ. Դուռը բոլորովին չի յօժարի շուտով գործադրել Սան-Ստէֆանոյի դաշնագիրը. նա չէ կարող այս րոպէիս մաքրել պահանջված ամրութիւնները, տեսնելով որ այդ քաղաքների ժողովուրդների մէջ մեծ յուզում կայ: Կ. Պոլսի լրագիրներում հրատարակված թղթակցութիւնները ասում են թէ Բաթումի ժողովրդի կողմից պատգամաւորներ՝ որոնք այնտեղ մեծ ազդեցութիւն ունեցող գերդաստաններից են, եկել են Տրապիզոն և հեռագրել են Բ. Դուռը թէ ժողովուրդը երբէք չի հաւանի որ Բաթումը յանձնվի ռուսներին և եթէ սուլթանը անկարող կը գտնվի դրանում, ժողովուրդը կը դիմէ Անգլիային, նրա օգնութիւնը և պաշտպանութիւնը խնդրելու համար: Բ. Դուռը պատասխանել է այդ հեռագրին թէ ռուսաց զօրքերի հրամանատարին հաղորդել է Բաթումի բնակիչների յայտնած ցանկութիւնը, բայց ոչինչ օգուտ քաղած չը լինելով, թողնում է այդ քաղաքի բնակիչներին դիմել օտար տէրութիւններին, եթէ այդպէս են կամենում, քանի որ օսմանեան կառավարութիւնը դադրած է իշխողութեան իրաւունք ունենալուց Բաթումի վրա: Երբ պատգամաւորները ստացել են այդ պատասխանը Բ. Դռնից, հեռագիրներ են ուղարկել անգլիական դեսպանին Կ. Պոլսում, լորդ Սալիսբիւրիին, բրիտանական պարլամենտին և Լոնդոնի քաղաքապետ լորդին և նրանց օրինակը յանձնել են անգլիական հիւպատոսին Տրապիզոնում: Ուղարկված հեռագիրների բովանդակութիւնը հետևեալն է: «Բաթումի գաւառը ունէ 200,000 բնակիչ, որոնցից յիսուն հազարը չափահաս մարդեր են և կարող են զէնք կրել: Դրանք արդէն բոլորովին զինված են: Վիկտորիա թագուհու կառավարութիւնը միշտ մեծ խնամք է ցոյց տվել մարդկութեան, քաղաքակրթութեան և արդարութեան իրաւունքները պաշտպանելու համար: Սրա համար, Բաթումի բնակիչները աղաչելով խնդրում են իր պաշտպանութիւնը որ իրանց քաղաքը չը յանձնվի ռուսաց իշխանութեան: Որովհետև Բաթումի նահանգը կը տվի ռուսներին, պատերազմական տուգանքի հաշուի համար, ժողովուրդը պատրաստ է փողով վճարել այդ պատերազմական տուգանքից իր բաժինը, իր հողերը ազատելու համար: Բաթումի բնակիչները, եթէ Անգլիան նրանց չազատի ռուսներից, որոշել են բարձրացնել անգլիական դրօշակը քաղաքի պատնէշների վրա և իրանք իրանց պաշտպանել մինչև իրանց արիւնի վերջին կաթիլը թափվելը:»

«Վառնայից մահմետական և յոյն ժողովուրդն էլ ստորագրում է մի բողոքագիր, այդ գաւառը նոր բօլգարական իշխանութեան յանձնվելու դէմ և դիմում են եւրոպական տէրութիւններին, յայտնելով որ իրանք բռնի կը դիմադրեն եթէ ռուսները գրաւեն Վառնայի ամրութիւնը: Այնու ամենայնիւ, ռուսները չեն հրաժարվի պահանջելուց Վառնայի, Շումլայի և Բաթումի մաքրվելը: Ուզում են աւելի շուտով գործ տեսնել և կատարված իրողութիւնների մէջ աւելի առաջ գնացած լինել ի նկատի ունելով թէ կօնգրէսի գումարվելը և թէ պատերազմի սպառնալիքը: Արդէն Կովկասի զինուորական իշխանութիւնը առաջարկել է Դէրվիշ-փաշային որ Բաթումը յանձնէ. բայց նա պատասխանել է որ դեռ այդպիսի հրահանգ չէ ստացած Բ. Դռնից: Փօթիից գրում են թէ մեծ պատրաստութիւններ են լինում այն կողմերը և աշխատում են նորից տօրպէդներ դնել Շէվկէտիէի առջև: Եթէ Բ. Դուռը զիջողութիւն չանի և շատ հաւանական չէ որ զիջողութիւն անի—ռուսները կը կամենան բռնի մտնել Բաթում, Վառնա և Շումլա: Գուցէ գեներալ Տօդլէբէն կը սպառնայ նաև մտնել Կ. Պօլիս: Ասում են թէ Նիկօլայ մեծ իշխանը նրա համար թողել է իր ընդհանուր հրամանատարութիւնը որովհետև խոստացած է եղել սուլթանին թէ ինքը չի մտնի Կ. Պօլիս: Այս ենթադրութիւնների առջև, Բ. Դուռը պարտաւոր է զգուշութիւններ անել. դրա համար երէկ և նախընթաց օր պատերազմական խորհուրդներ եղան սէրասկէրիատում: Թիւրքիան ապահով է այս անգամ որ իր հետ կունենայ Անգլիան: Վրէժխնդրութեան աղաղակը արդէն գոռում է Թիւրքիայում և զօրացնում է սուլթանին իր գահի վրա:

«Բայց այլ կողմից նշմարվում են խաղաղութեան նշաններ: Կոմս Շուվալօվին Ս. Պետերբուրգ գնալը խաղաղութեան ցանկութիւն են համարում այստեղ Ռուսաստանի կողմից: Ալէքսանդր Կայսրը իր ներկայացուցիչ անուանած է սուլթանի մօտ Լօբանօվ իշխանին, որ արդէն ուրիշ անգամ եղած է այստեղ և շատ համակրելի է Թիւրքերին: Սուլթանն էլ իր դեսպան անուանած է Ս. Պետերբուրգում գեներալ Շակիր-փաշային որ օսմանեան բանակի ամենայայտնի գլխաւոր գեներալներից մին է: Գործերի արդի դրութեան մէջ ամեն բան զարմանալի է եղած. մէկ կողմից երևում է թէ իրար բռունցք են ցոյց տալիս և միւս կողմից երևում է թէ իրար գրկում են: Հարկաւոր է սպասել պատահելու իրողութիւններին որոնք միայն կարող են որոշել թէ ինչ կը լինի այս դրութեան վերջը, քանի որ տեսնում ենք թէ գործերի այժմեան ընթացքը խառնում է ամեն հաշիւներ և գուշակութիւններ:»

ՇՈՒՎԱԼՕՎԻ ՊԱՏԳԱՄԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Times» լրագրից քաղում ենք հետևեալը: «Չէ կարելի տարակուսել թէ արդեօք կոմս Շուվալօվի Ս. Պետերբուրգ գնալը ինչ նպատակով է. բայց կարելի է տարբեր կարծիքներ ունենալ նրա պատգամաբերութեան հետևանքի մասին: Կարելի է որ ձիշդ լինի, ինչպէս կարծում են գործերի դրութեան տեղեակ շրջաններում Ս. Պետերբուրգում, թէ կոմս Շուվալօվ չի տանի իր հետ անգլիական կաբինէտից յանձնված և ոչ մէկ որոշ պաշտօնական առաջարկութիւն. բայց ռուսաց դեսպանը այն դրութեան մէջ է որ կարող է որոշ կերպով Ալէքսանդր Կայսրին բացատրել այն սկզբները, որոնք գործադրելով միայն կարելի է բաւարար կերպով լուծել հարցը: Ռուսաց կառավարութիւնը շատ հարկաւոր էր համարում իմանալ անգլիական կառավարութեան պահանջների էական մասը, ենթադրելով որ կը կարողանայ յաղթել նախական դժուարութիւններին, որոնք արգելք են լինում կօնգրէսի կայանալուն: Թէ ինչ է այդ պահանջների ընդհանուր յատկութիւնը, պայայտնի երևում է լորդ Սալիսբիւրիի շրջաբերականից. բայց թէ շրջաբերականի մէջ գրված պայմանները մինչև մի աստիճան էական և անհրաժեշտ են, դրա մասին եղած կասկածները կը փարատվեն, ասում է «Times», այն բացատրութիւններով որոնք կոմս Շուվալօվ կը հաղորդէ Ռուսաց Կայսրին: Ռուսաց կաբինէտը այլ ևս կարող է հասկանալ թէ Անգլիայի կողմից Սան-Ստէֆանոյի դաշնագրի դէմ եղած գլխաւոր առարկութիւնը այս է որ՝ Ռուսաստանը այդ դաշնագրի համեմատ շատ գերազանց ազդեցութիւն կունենայ օսմանեան կայսրութեան վրա, քան թէ եւրոպական այլ տէրութիւնները: Ոչ թէ միայն նոր Բօլգարիայի կազմակերպութիւնը դնում է Բալկանեան թերակղզում բնակվող ազգերին անարդար պայմանների մէջ, այլ նաև Ռուսաց իշխանութեան և հողերի Ասիայում ընդարձակվելը և դաշնագրի մի քանի երկրորդական պայմանների հետևանքն այն կը լինի որ Թիւրքիան գործնականապէս կլինէր վասալական դրութեան մէջ: Անգլիան այն ժամանակ բաւականացած կը լինի երբ կը ստանայ այնպիսի զիջողութիւններ որոնցով կարելի է ջնջել դաշնագրի հետևանքն եղող այն ազդեցութիւնը որ յիշեցինք: Այն րոպէին որ Ռուսաստանը արտարացի կը համարի այս պահանջները, անգլիական կառավարութիւնը այլ ևս չի աշխատի միջամտել այլ պլաններին որոնց իրագործվելը կը ցանկանայ Ռուսաստանը որպէս զի քրիստոնեայ ժողովուրդների և նահանգների բարեկեցութիւնը ապահովվի որոնց օգտի համար կամեցաւ պատերազմել Թիւրքիայի դէմ: Հարկաւոր է անշուշտ որ Սան-Ստէֆանոյի դաշնագրի մէջ գծված Բօլգարիան շատ փոքրանայ և այդ մասին լինելու զիջողութիւններից կախում ունէ Հայաստանի սահմանագլուխների նոր գծի փոփոխվելը կամ չը փոփոխվելը: Վերջապէս, սրանք կը լինեն այն բացատրութիւնները որոնք, «Times»-ի գրածին նայելով, կոմս Շուվալօվ հաղորդած կը լինի Թագաւոր Կայսրին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Համայնքների խորհրդարանում մայիսի 16-ին պ. Կրօսս յայտնել է թէ ամեն հարկաւոր միջոցներ գործադրված են խռովութիւնները զսպելու համար Լանկաշիրում: Մինչև այժմ զօրքերը չեն ստիպված միջամտել: Ամեն բան հանդարտ է այս րոպէիս. բայց երկիւղ կայ որ նորից խռովութիւններ լինեն:

—Բլակբիւրնից հեռագրում են հետևեալը մայիսի 16-ին: «Այսօր բանակցութիւններ սկսվեցան գործատէրների և մշակների մէջ: Էգուց մի կարգադրութիւն կը լինի: Պայմանները այս կը լինեն որ ամբողջ նահանգի մշակները նորից կը շարունակեն իրանց աշխատութիւնը, մինչև երեք ամիս հարիւրին 10 զիջողութիւն անելով իրանց վարձքից: Գործատէրերը խոստանում են երեք ամսից յետոյ աւելացնել վարձը, եթէ վաճառականութիւնը զգալի կերպով փոխվի դէպի լաւը:

—«Times» լրագրին հեռագրում են Ժընէվից, մայիսի 19-ից, հետևեալը. «Շվէյցարական հեծելազօրքի գնդապետ Վիլդը, որը ծառայում էր ռուսաց զօրքի մէջ Կովկասում, իր Ցիւրիխում տպված մէկ թղթակցութեան մէջ ասում է, որ խաղաղութիւնը կապելուց յետոյ, ռուսաց կորուստը մարդկերանց մէջ զինուորական տիֆից աւելի մեծ է, քան թէ Փոքր-Ասիայի ամբողջ պատերազմի ժամանակ եղած կորուստը: Նա սաստիկ գովում է ռուսաց զինուորի քաջութիւնը և հիւանդութեան ժամանակ:

—«Köln. Zeit.» լրագրին Պէրայից հեռագրում են մայիսի 21-ից, որ դաւաճանութեան առաջնորդ Ալի-Սուավի էֆէնդին, որը ապստամբութեան օրը սպանվեցաւ, մայիսի 19-ին, «Բասիրէտ» լրագրում մի յօդուած տպեց, որի մէջ ասված էր, թէ պետութիւնը ազատելու համար խիստ միջոցներ են հարկաւոր և որ այս բանը միւս օր կը յայտնվի: Մայիսի 20 ին նա Չարագանի պալատը տարաւ 300 բուլղարական փախստականներ, որոնք պատրաստվում էին դուրս գալ Կ. Պօլսից ապստամբված սօֆտաների հետ միանալու համար, ասելով որ սուլթանը կամենում է նրանց տեսնել: Ալի-Սուավին ինքն կամ բռնեցաւ մտնել սուլթան Մուրադի մօտ և հրացան արձակեց պահապանի վրա, որտեղ սպանվեցաւ: Բանդարկվածների քննութենից երևաց որ նրանց մեծամասնութեանը յայտնի չէր թէ ինչ նպատակին էր դիմում Ալի-Սուավին: Շատերը նրանցից մինչև անգամ չը դիտէին սուլթանի անունը:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ԼՕՆԴՕՆ, 19/31 մայիսի: «Globe» լրագիրը հաղորդում է որ կօնգրէսը վճռված է: Անգլիան և Ռուսաստանը հետևեալ համաձայնութեանը հասան՝ Բօլգարական երկու գաւառներ հիմնել, մէկը Բալկանեան սարերի հիւսիսային կողմը իշխանի կառավարութեան տակ, միւս Բալկանեան սարերից դէպի հարաւ, որը չը պէտք է մօտենայ Էգէեան ծովին, և հպատակվի քրիստոնեայ նահանգապետին: Կառավարութիւնը կօլոնիականին նման կը լինի: Անգլիան չէ հակառակվում Բեսարաբիայի կրկնազիջողութեանը: Ռուսաստանը Անգլիայի խնդիրքով տալիս է Բայազէթը Թիւրքիային: Թիւրքիան տալիս է Պարսկաստանին Կոտուր գաւառը:

ԲԵՐԼԻՆ, մայիսի 20 (յունիսի 1): Գերմանական «Deutsch. Reichsanz» լրագիրը հաղորդում է, որ Շտոլբէրգը մինիստր է նշանակված և փոխ-նախագահ պետական մինիստրութեան:

ՎԻԷՆՆԱ, մայիսի 20 (յունիսի 1): «Polit. Corr.» լրագիրը հաղորդում է Բուխարէստից, որ Բրատիանօ ուղևորվեցաւ Կ. Պօլիս առանձին յանձնարարութեամբ, Անգլիական հիւպատոս Ուայտի առաջարկութեամբ: Ասում են որ յանձնարարութիւն է տուած նրան Բ. Դռնից համաձայնութիւն առնել Ռումինիայի անկախութեան համար: Ուրիշ տեղեկութիւններից երևում է որ Ռումինիան կարողացել է բարեկամաբար մօտենալ Թիւրքիային:

ՎԻԷՆՆԱ, մայիսի 20 (յունիսի 1): «Polit. Corr.» լրագրին հաղորդում են, որ երէկ Դօնդուկօվ-Կօրսակով ճանապարհ ընկաւ դէպի Ֆիլիպպօպօլ: Մահմետական ապստամբները սպառնում են Ֆիլիպպօպօլի և Սօֆիայի մէջտեղը: Ապստամբութիւնը ճնշելու համար ռուսները դիտաւորութիւն ունեն բօլգարական նոր լէգիօններ կազմակերպել: Սան-Ստէֆանոյից հաղորդում են, որ Բօդօստօ հասան ռուսաց թարմ զօրքեր:

ԲԵՐԼԻՆ, 21 մայիսի (2 յունիսի): Այսօր, կէսօրից յետոյ $2^1/_2$ ժամին, Վիլհելմ կայսրի զբօսնելու ժամանակը, տարաձանակ են արձակել ինչպէս երևում է Ունտէր-դէն-Լինդէն փողոցի վրա գտնված տանից: Կայսրը վիրաւորված է ձեռքում և այտերում խոշոր և մանր կոտորակներով: Կայսրը վերադարձաւ պալատը, ուր նրան բժշկները օգնութիւն են հասցնում: Կայսրի կեանքի դաւաճանողը յայտնվեցաւ դօկտոր Նօբէսլինգ:

ԲԵՐԼԻՆ, 21 մայիսի (2 յունիսի): Կայսր Վիլհելմ պառկած է անկողնում: Նրան բժշկում է պալատական բժիշկ Լաուէր, հանած են բազմաթիւ կոտորակներ, արիւնի մեծ կորուստ կայ: Մարդասպանը, երբ մտան նրա բնակարանը № 18 տունը, վիրաւորեց բնակարանի տիրօջը և յետոյ ինքնասպանութիւն էր կամենում գործել: Մարդասպանը ուղարկված է հիւանդանոց: Երբ կայսրը վիրաւորվեցաւ, պալատական սպասաւորը, որը նրան ուղեկցում էր, նստեց նրա մօտ կառքում, և յետ տարաւ նրան պալատ: Քաղաքի մէջ սաստիկ յուզմունք կայ: Քաղաքի ամենահեռաւոր մասներից ժողովրդի խումբեր հաւաքվում են Ունտէր-դէն-Լինդէն փողոցը: Երեկոյեան 7 ժամին նշանակված է կայսերական մինիստրութեան նիստը:

ԲԵՐԼԻՆ, մայիսի 22 (յունիսի 3): Առաջին բիւլէտէն: Կէսօրից յետոյ $4^1/_2$ ժամին կայսրի վրա տարաձանակ են արձակել կոտորակներով, մինչև 30 կոտորակներ դիպան դէմքին, գլխին, ձեռքին և մէջքին: Վէրքերից ոչ մէկը չէ ցոյց տալի անմիջական վտանգ կեանքի համար: Նորին մեծութիւնը տանջվում է սաստիկ ցաւից, բայց ոչ մի րոպէ չէ կորցրել ուշքը: Ընդհանուր դրութիւնը ուրախալի կերպով լաւանում է:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 մայիսի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 98 ր., երկրորդ $95^5/_8$ ր., երրորդ 95 ր. 50 կ., չորրորդ $95^5/_8$ ր., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 237 ր., երկրորդ 232 ր., արևելեան 94 ր. 50 կ., ոսկին 8 ր. 10 կ.: Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ $24^{11}/_{16}$ պէնս, ռուսաց 100 ռուբլին Գերմանիայի վրա արժէ 210 մարկ 50 ֆէն. Փարիզի վրա 258 ֆր. 50 սանտիմ: Տրանսդրութիւնը անփոփ է: Բուրդը 1500, սպիրտ մինչև նոյեմբեր 80, Ամերիկայի կերօսինը 375:

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԿԵՆԴՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԸ պատիւ ունի յայտնել, որ գրախանութը մայիսի 7-ից տեղափոխվեցաւ Միքայելեան կամուրջից և այժմ զետեղված է ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ գալլէրէում, Գ. Յովհաննիսեանի (նախկին Իվանօվի) մատենադարանում, նոյն իսկ մատենադարանին կից: Գրախանութն ստացած ունի, բացի դասագրքերից և ձեռնարկներից, բազմաթիւ նոր ընթերցանութեան գրքեր: Պատուէրները կատարվում են արագ և ճշտութեամբ:

1—2

Խնդրեմ Մոլնու սուրբ Գէորգ եկեղեցու ժողովրդականներին և ժամաւորներին շնորհ բերել ամսոյս 21-ին, կիրակի օրը ժամի 12-ին, Գայեանեան ուսումնարանի դահլիճը, խորհուրդ անելու եկեղեցու գործերի վրա: Ժողովին ներկայ կը լինի սրբազան առաջնորդը:

Երեցփոխան Խաչ. Դաւթեանց

1—2

«ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ» խմբագրութիւնը պատիւ ունի ծանուցանել, որ ամսագրի նշանակած ժամանակին չը հրատարակվելը կախված էր մի քանի կարևոր և խմբագրութենից անկախ պատճառներից: Բայց խոստանում է առաջին համարը անպատճառ յունիսի 10-ին հանել. իսկ հետևեալները կանոնաւորապէս իւրաքանչիւր ամսի 10-ին:

Խմբագրութիւնը խնդրում է բաժանորդագրվել ցանկացողներից շուտվեն ստորագրվել, որպէս զի կարելի լինի մօտաւորապէս որոշել տպագրվելի օրինակների թիւը, որը թղթի թանգութեան պատճառով գործիս մէջ մեծ նշանակութիւն ունի:

Աւելորդ չէ համարում յիշեցնել այն բաժանորդներին, որոնք լոկ նամակներով են ստորագրվել, սրանց բաժանորդագինը ուղարկելու, որ վճարը կանխիկ է: Առանց բաժանորդագինը ստանալու ամսագիրը ոչ ոքին չի ուղարկվի:

Խմբագիր Յակոբ Տէր-Յովհաննիսեան:

1878 մայիսի 5-ին.

Ներսիսեան Հայոց Ազգային—Հոգևոր դպրոցի աշակերտաց տարեկան հարցաքննութիւնը լինելու է հետևեալ կարգաւ:

Օ ր ե ր	Ամսաթիւ	Ա Ռ Ա Ր Կ Ա Ն Ե Ր	Դասատուններ
	1878 Ապրիլի		
Շաբաթ	29	Կրօն, եկեղեցական պատմ. սուրբ պատմ.	I—VI.
»	»	Տօմար	V.
	Մայիսի		
Երեքշաբթի	2	Հայոց լեզու	I—VI.
»	»	Պատմութիւն հայոց մատենագրութեան. .	VI.
Ուրբաթ	5	Ռուսաց լեզու	I—VI.
»	»	Ռուսաց պատմութիւն.	V.
Երկուշաբթի	8	Հայոց լեզու, ռուսաց լեզու, Թուաբանութիւն	Պատրաստական դասատան
Չորեքշաբթի	10	Ֆրանսիացւոց լեզու	II—VI.
»	»	Մանկավարժութիւն	VI.
Ուրբաթ	12	Աշխարհագրութիւն	I—VI.
»	»	Ընդհանուր պատմութիւն	II—IV.
Չորեքշաբթի	17	Մաթեմատիքա	I—VI.
»	»	Գծագրութիւն	II և III.
Շաբաթ	20	Բնագիտութիւն.	I—VI.
»	»	Ֆիզիքական աշխարհագրութիւն	IV և V.
»	»	Ֆիզիքա	V և VI.
Ուրբաթ	26	Ընդհանուր պատմութիւն	V և VI.
»	»	Հայոց պատմութիւն	IV, V և VI.
»	»	Պատմութիւն ընդհանուր մատենագրութեան	VI.
Շաբաթ	27	Գրութիւն, նկարչութիւն երգեցողութիւն .	

Հարցաքննութիւնը սկսվելու է առաւօտեան 8 ժամին. իսկ վերջաւորվեցուցն ոչ կանուխ քան $12^1/_2$ ժամի միջօրէի:

Հոգաբարձու Մ. Դոլուխանեանց

Գործաւար Բ. Ջալալեանց

МАГАЗИНЫ ОТДАЮТСЯ ВЪ НАЕМЪ

ПО ОЧЕНЬ ДЕШЕВЫМЪ ЦѢНАМЪ

ВЪ ГАЛЛЕРЕѢ АРЦРУНИ.

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԷՐԷՈՒՄ

ՇԱՏ ԷԺԱՆ ԳՆԵՐՈՎ ՎԱՐՁՈՎ ԵՆ ՏՐՎՈՒՄ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐԸ

ТИФЛИССКIЙ КОЖЕВЕННЫЙ ЗАВОДЪ
ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԿԱՇՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Տամծէժէննայա փողոցի վրա Յունաց եկեղեցու դիմաց տուն № 22

Պատիւ ունի յայտնելու պ. պ. վաճառականներին և սպառողներին, որ այդ գործարանում գործվում են և նորա մէջ միշտ մեծ քանակութեամբ գտնվում են ամեն տեսակ ԿԱՇԻՆԵՐ կօշիկների, Թամբերի, կառքերի սրուեստների համար և նոյնպէս հում կաշիներ:

Մեծ քանակութեամբ վաճառելը կատարվում է գործարանի կանտօրայում, որտեղ ընդունվում են և պատուէրներ: Մաս մաս ծախվում է Սիօնի մայր եկեղեցու դիմաց գտնվող մագազինում:

25—18 (2)

Կենդանիների հովանաւորութեան Թիֆլիսի ընկերութեան վարչութիւնը յայտնում է, որ վարչութեան կազմակերպութիւնը, ընդհանուր ժողովների վճիռներին համեմատ, այժմ հետևեալն է. նախագահ Ս. Ա. Տալըզին, փոխնախագահ Դ. Ի. Կիպիանի, վարչութեան անդամները՝ իշխան Դ. Դ. Ջօրջաձէ, Մ. Ն. Գարսեվանօվ, և անդրկովկասեան մուֆտի Հաջի-Էֆէնդի-Մուստաֆա-Էֆէնդի-Զադէ: Վարչութեան փոխ անդամներ. Մ. Կ. Լօմիձէ, Ա. Ի. Տիմիրիազեվ, Ա. Ի. Շամխարօվ, գանձապահ Ա. Գ. Սերգէեվ, փոխ գանձապահ Գ. Ն. Խոսէյեանի, քարտուղար Ն. Ի. Մեշչերսկի, փոխ քարտուղար Ս. Ս. Շչուկին:

Շուտով հրատարակելու եմ իմ ժողոված «Անեկդոտները», որոնք պարունակում են իրանց մէջ շատ երեւոյթներ ազգային ներկայ և անցեալ կեանքից:

Տպվելու են բաժանորդագրութեամբ. ամեն մի օրինակի գինը 50 կոպ. է: Թիֆլիսում բաժանորդ կարելի է գրվել պ. Զաքարիա Գրիգորեանցի գրավաճառանոցում:

3—3 Գ. Շերմազանեանց.

Երիտասարդ, որ գիտէ հաշուապահութիւն (բուղալտերիա) Հայերէն և Ռուսէրէն լեզուներով, կամենում է տեղ գտնել. համաձայն է և քաղաքից դուրս ծառայելու, հասցէն կարելի է թողնել «Մշակի» խմբագրատանը:

2—3

ՄԱՅԻՍԻ 23. Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Ց Ո Ց Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս 1878.

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Մայիսի 22-ին)

	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլուիմպերիալը)	8	30
Հին 82 պր. մ. արժ. 1000 մ.	1550	—
Հին 20 կ. 72 պր. 1000 »	1310	—
Վիգրիշնի 5% առաջի փոխառութեան տոմ. 100 »	233	—
Երկրորդ 5% վիգրիշնի »	235	—
Մարսելի կուրսը 237—	100	—
Լօնդոնի կուրսը Օդեսայի վրա.	10	67
Վենայի կուրսը ամէ 112 գլ.	121	—
Դուքեմի բարաթը. . .	5	90
Առևտրական բանկի ակցիան 200 մ. . . .	300	
Փօթի Թիֆլիսեան երկաթուղու ակցիան 125 մ.	125	—
Շաքարը բօցկու . .	8	—
» մեռ տեսակը.	7	80
» չաքարաւադը .	6	—
» արանգիաը. .	6	50
» մաքուր վճարած	12	—
Բամբակը Երևանու Ամերիկայի սերմից. . .	8	50
Միւս տեսակը հին սերմից.	7	50
Բուրդը Թուշի . . .	8	—
» Թարաքամի .	4	20
Ալիւր Շորագալու . .	1	40
» Երևանի. . . .	—	—
Գարին.	—	90
Մոմը բնաճարպի (стеар.)	13	—
Մետաքս Նուխվայ . .	180	—
Կախեթունը.	100	—
Կակոնը Նուխվայ (բոժ.)	45	—
Ֆրիգոնը (լաըր) Ագուլեաց	55	—
Կոֆէն մօկօի. . . .	27	—
» լիվանի . . .	22	—
» մարտինկօյինը	20	—

ՀՆՈՒԱԳԻՐ

	Ր.	Կ.
Կովկասի և Անդրկովկասի քաղաքները . . .	1	
Ռուսաստան .	2	
Աւստրիա . .	3	
Անգլիա. . . .	4	
Գերմանիա. . .	2	88
Ֆրանսիա . . .	3	75

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

(Վէրայի վրա № 38)

Ծննդկանների ընդունելութիւնը ցերեկվայ և գիշերվայ ամեն ժամանակ, օրը 50 կոպէկ վարձով, իսկ չքաւորներին անվարձ: Առանձին սենեակներում ամիսը 30 — 50 րուբլ: Կանանց հիւանդութիւնների բաժանմունքի մէջ վարձը ընդհանուր սենեակում 18 րուբլ, իսկ մասնաւոր սենեակներում 30 րուբլ ամսական:

Երթևեկ հիւանդ կանանց և երեխաների ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, $9^1/_2$ մինչև 11 ժամ առաւօտեան: Բժշկապետ Անանօվ:

ՓՕԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև Փօթի (ճանապարհորդների գնացքը) 9 ժամին 21 րոպէ առաւօտեան: Մինչև Միխայլօվօ (խառն գնացքը) երեկոյեան 5 ժամ. 18 րոպէ:

	առաւօտ.	երեկոյեան
Թիֆլիսից . .	9. 21	5. 18
Գօրի . . .	11. 58	9. 43
Միխայլօվօ.	1. 29	11. 57
Րիօն . . .	6. 47	
Փօթի . . .	9. 40	
	առաւօտ.	
Փօթիից . .	9. 13	
Րիօն . . .	12. 13	
Միխայլօվօ. .	5. 39	1 37
Գօրի. . . .	7. 5	4 8
Թիֆլիս. . .	9. 31	7. 56

Թիֆլիս գալիս է առաջին գնացքը երեկոյեան 9 ժ. 31 ր. երկրորդը՝ առաւօտեան 7 ժ. 56 ր.

Տեղերի գինը՝ Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխեթ .	90	68	38
Գօրի. . ,	3. 20	2. 40	1. 33
Սուրամ .	5. 22	3, 92	2, 18
Րիօն. . .	9.	6. 75	3. 75
Փօթի . .	13. 1	9. 75	5. 42

ՓՕՍՏ

Ամեն տեսակ թէ նամակներ, թէ լրագիրներ և թէ ծանր փօստ ամեն տեղ ուղարկելու, ընդունվում են ամեն օր, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 և կէսօրից յետոյ 3 ժամից մինչև 7: Իսկ կիրակի օրերը հասարակ նամակներ մինչև 10 ժամ առաւօտեան և 3—7 երեկոյեան:

Ռուսաստանից և Արտասահմանից փօստը ստացվում է Թիֆլիսում ամեն օր: Բագուի տրակտից՝ երեքշաբթի և շաբաթ օրերը: Երևանի տրակտից՝ երկուշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ. փօթի-թիֆլիսեան երկաթուղուց ամեն օր: Նուխու տրակտից՝ չորեքշաբթի և կիրակի: Բելիկլիւչի տրակտից՝ երեքշաբթի և շաբաթ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

	կոպ.
Բաց նամակը արժէ .	4
Ռուսաստան և Եւրոպայի բոլոր երկիրները նամակը արժէ	8
Ամէրիկա	8
Պարսկաստան . . .	8
Հնդկաստան . . .	70
Եգիպտոս	27

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

Հիւանդների ընդունելութիւնը առաւօտ 9 ժամից մինչև 1 կէսօրից յետոյ:

Երկուշաբթի. Վէրմիշէվ և Գօրալեվիչ ներքին հիւանդութիւններ, Քուչարեանց վիրաբուժական և ականջի հիւանդութիւններ:

Երեքշաբթի. Վէրմիշէվ ներքին հ. Բէյխ աչքի հ. 9—11 ժամ, Ա. Բախուտօվ կանանց, երեխաների հ. և մանկաբարձութեան:

Չորեքշաբթի. Վէրմիշէվ ներքին հ. Բակստ կրծքային և ջղային:

Հինգշաբթի. Վէրմիշէվ ներքին հ. Գավրօնսկիյ կանանց և մանկաբարձութեան, 9—10 ժամ, Բակստ վեներական և կաշու հ. Օբրէխտ ատամնացաւեր:

Ուրբաթ. Վէրմիշէվ ներքին հ. Բախուտօվ մանկաբարձութեան, կանանց և երեխաների հ. Քուչարեանց սիֆիլիտական և միզային գործարանների հ.

Շաբաթ. Վէրմիշէվ ներքին հ. Բէյխ աչքերի հ. Բակստ կրծքային և ջղային հիւանդութիւններ:

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—Կ. ՊՈԼԻՍ. Հ. Այդտեղից ուղարկված լրագիրները շատ անկանոն ենք ստանում: Չը գիտենք միշտ ուղարկվում են թէ ոչ:

—ԹԻՖԼԻՍ. Զ. Բ. Ձեր համարները այլ ևս չէինք ուղարկում Մօսկվա, ինչպէս ինքներդ կամեցել էք:

—ԱԴՐԻԱՆՕՊՕԼ. Ա. Ա. Վ. Ձեր ուղարկած 42 րուբլ յանձնեցինք Տ. Ա. Պ. երևի կուղարկեն գրքերը, երբ կը հրատարակվեն:

—ԵՐԵՒԱՆ. Ա. Եր. «Մշակի» № 79-ի մէջ առաջնորդող յօդուած կար պրեմիաների մասին: Պրեմիաները լինելու են երեք՝ 500 ր., 300. ր., և 200 ր.: Իւրաքանչիւր բաժանորդ, 10 րուբլ վճարելով, (կամ երկու անգամ կէս տարով գրվելով) ամբողջ տարի ստանում է լրագիրը, իսկ տարվայ վերջը կարող է պրեմիաներից մէկը ստանալ:

Дозволено Цензурою Мая 22 Тифлисъ 1878 г. Типографія Мартиросіанца Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ